

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอาชีพชุมชนที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านโนนสูง ตำบลโคมประดิสฐ์ อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และการขยายพันธุ์พืช ทรัพยากรต่างๆ ที่ชุมชนเข้าไปหาอยู่หากินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี และหากระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง พัฒนาทักษะ ความรู้ของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรอบพื้นที่หมู่บ้านที่ชุมชนใช้ในการดำรงชีวิต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำศึกษาดูงาน และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

บ้านโนนสูง หมู่ 20 ตำบลโคมประดิสฐ์ อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหมู่บ้าน ที่เกิดใหม่ ซึ่งแยกตัวจากความแออัดของชุมชนบ้านโนนสูง หมู่ 3 อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2549 ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน 129 ครัวเรือน ภาษาที่ชาวบ้านใช้กันในปัจจุบัน คือ ภาษาส่วยและภาษาลาว อาชีพหลักได้แก่การทำนา ทำไร่ สำหรับคุณภาพชีวิตด้านอาชีพของชุมชน มีลักษณะของรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และส่วนใหญ่พึ่งพิงอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ พืชอาหาร สมุนไพรและของป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยเพื่อการดำรงชีวิต ทำให้เกิดปัญหา การหลบซ่อนเจ้าหน้าที่เพื่อลักลอบหาของป่า การถูกจับดำเนินคดี และการเหยียบกับระเบิดทำให้สูญเสียอวัยวะ ชีวิต หรือทรัพย์สิน สำหรับความสามัคคีในหมู่บ้าน มีอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในหมู่บ้าน มาสร้างให้เกิดคุณค่าหรือเกิดรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชน สำหรับทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่า มีจำนวน 189 ชนิด จำแนกเป็น 11 ประเภท ได้แก่ ประเภท เห็ด, สมุนไพร, พืชผักป่า, สัตว์ป่า, แมลง, กล้วยไม้, ฝั, หวาย, ไม้ใช้สอย, น้ำผึ้ง, และปลา คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 42,760 บาท/ครัว/ปี สำหรับภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ คือ การเก็บแบบไว้เชื้อเก็บหามาพอกอยู่พอกิน โดยหยิบมาใช้ในน้อยที่สุด รบกวณธรรมชาติน้อยที่สุด ใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า และควรช่วยกันรักษา ไม่เก็บมาทิ้งขว้างหรือปล่อยให้ไร้ค่า รวมถึงช่วยกันขยายพันธุ์ให้มีเพิ่มขึ้น เช่น เก็บเฉพาะยอดอ่อนของพืช ผักป่า ที่ต้องการด้วยมือเปล่า ไม่โค่นหักกิ่งก้าน เช่น ยอดผักต้ว, ผักเม็ก เก็บกล้วยไม้ป่าและสมุนไพร เฉพาะต้นใหญ่ เหลือต้นเล็กไว้ให้เจริญเติบโตต่อไป รวมถึงการไม่จับ

ปลา ในฤดูวางไข่ สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาทักษะ ความรู้ ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้สอดคล้องกับการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ การสร้างความร่วมมือของชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอาชีพเพื่อลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การพูดคุยสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ในปัจจุบันมีสถานภาพลดจำนวนลง มูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชุมชนพึ่งพิงจากป่า การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย การสร้างเสริมทักษะในการประกอบอาชีพเสริมโดยการศึกษาฐาน ตามหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในระดับจังหวัด ทั้งด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ฃ บ้านดอนหมู อ.ตระการพืชผล การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ป่าด้วยภูมิปัญญาและเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ฃ บ้านหนองครก บ้านตายอย อ.น้ำยืน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ฃ บ้านชาติ อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ผลที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนได้ร่วมกันคิด จัดทำแผนอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 แผนงาน ได้แก่ แผนอาชีพเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าด้วยวิธีภูมิปัญญา และแผนอาชีพหัตถกรรม การจักสาน การทอเสื่อ ร่วมกันรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนตามแผนอาชีพดังกล่าวด้วยความสามัคคี ริเริ่มและทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการขยายพันธุ์พืช ผักป่า กล้วยไม้ป่า และไม้ไผ่ เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งด้านทุนทรัพย์ ทักษะความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนครัวเรือนในชุมชนให้มีรายได้จากอาชีพเสริมดังกล่าว ให้มีคุณภาพชีวิตด้านอาชีพในเบื้องต้นที่ดีขึ้น และเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งด้านกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจน มีความมุ่งมั่นที่จะสานต่องานอย่างต่อเนื่องเพื่อจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในอนาคตต่อไป.

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม